

HENRIK LANDERHOLM:

Moderat försvarspolitik

Carl Björemans skrev en bok 1989. Mycket av det som står i den är i dag inaktuellt. Ändå ordinerar han i stort sett samma medicin i sina återkommande artiklar i Kristianstadsbladet och nu senast i Svensk Tidskrift nummer 6/1992.

Björemans är motståndare till vårens försvarsbeslut och han vill grundutbilda alla vapenföra unga män. Han vill att många sängplatser skall bevaras vid många regementen (han kallar det handlingsfrihet) och han anser att hotet om kustinvasion i södra Sverige måste vara styrande för försvarsplaneringen. Och hans artiklar handlar alltid om antalet brigader, aldrig om deras utrustning och förmåga. De avhandlar alltid markförsvaret, aldrig flygvapnet och marinen. Om det inte var så att han alltid hävdar dessa käpphästar kunde man ju ta honom på allvar och försöka vederlägga hans teser.

I allmänhetens intresse vill jag ändå reda ut en del av de begrepp som Björemans medvetet eller omedvetet virrar till. Moderata Samlingspartiet är förvisso i många avseenden ett konservativt parti. Men konservatismen är inget självändamål. Det är ett förhållningssätt. Att lägga erfarenhet till erfarenhet och på grundval av både dagens och gårdagens verklighet lägga sina förslag kännetecknar vårt parti. I försvarspolitik har vi faktiskt hunnit byta verklighet sedan det 1988 Björemans triumfatoriskt hänvisar till.

Vi moderater lurade inte "försvarsvännerna" i valrörelsen 1991. Omsvängningen påbörjades redan tidigare. Redan i partistyrelsens yttrande över försvars- och säkerhetspolitiska motioner till partistämman 1990 i Linköping hävdades entydigt att en höjning av kvaliteten

ofrånkomligt måste gå ut över kvantiteten. "Det blir färre, men bättre brigader och flygvapenflottiljer. Detta är nödvändigt, bland annat för att JAS-projektet skall kunna fullföljas." Så föll orden i stämmohandlingarnas text.

Moderaterna är inte det stora men tandlösa försvarets främsta förespråkare. Antalet män som händelsevis råkar upp nå 17 års ålder och beger sig till närmaste värnpliktskontor för mönstring styr inte längre storleken på vår armé. Och det är gott och väl för de flesta av oss, såväl för militärer som andra medborgare.

Vårens försvarsbeslut kännetecknas av detta trendbrott. Äntligen törs vi alla ta bladet från munnen och erkänna att de tidigare operativa uppgifterna för försvaret hade lite av glädjekalkylens karaktär. Alla har vetat det, men det har inte legat i varken militärledningens eller de politiska makthavarnas intresse att påpeka missförhållandet. Det lugnare läget i vår närhet gör omprövningen lättare nu.

Försvaret har sedan nedrustningsbesluten 1968 och 1972 lidit av en dubbel obalans. Man har i realiteten saknat förmåga att lösa de uppgifter som statsmakterna angivit, samtidigt som inte ens de beslutade förstärkningarna kunnat genomföras på grund av brist på pengar.

Efter regeringsskiftet i september förra året gavs försvarsministern uppgiften att röja upp i detta rättbo som planeringsläge inför ett efterlängtat försvarsbeslut. Det var det socialdemokratiska arvet. Vi visste att det var illa ställt, men kunde inte ha föreställt oss att det var så illa.

Läget var akut. Det innebar att prioriteringar måste göras. De uppgifter som ÖB gavs i slutet av oktober 1991 måste ses i ljuset av Warszawapaktens upplös-

ning i april 1991, följt av militärkuppen i Moskva i september och fulländad av Sovjetstatens avskaffande under några kalla juldagar förra året. Det vore orimligt om detta inte skulle påverka moderat försvarspolitik. Varför skall vi ha ett fullskligt invasionsförsvar i dag, när hotet av invasion i full skala inte längre existerar?

Björeman menar att gränsinvasion i Övre Norrland isolerad är osannolik. Ja, det kan man tycka, men till skillnad från kustinvasion i södra Östersjön är den troligen möjlig att genomföra. Det förefaller rimligt att möjliga hot ligger till grund för försvarets uppgifter snarare än omöjliga.

Förutom att påtala bristerna i invasionsförsvaret klagar Björeman mångordigt på den bristande handlingsfriheten i FB 92 och min rapport "Sverige behöver ett modernt försvar" (Moderata Samlingspartiet, mars 1992). Jag poängterar visserligen betydelsen av långsiktig handlingsfrihet och pekar på några viktiga faktorer för detta i rapporten, men detta knyter Björeman åt, liksom målsättningen i FB 92. Kanske måste det gå till på hans eget sätt?

Handlingsfrihet och inbyggd växtkraft är nödvändiga med den neddragning som görs i årets försvarsbeslut. Björeman menar liksom jag att en kader av skickliga yrkesmän är av avgörande betydelse. Inte minst erfarenheterna från mellankrigstidens Tyskland talar för det. Där klarade Reichswehr enligt uppgift en tiodubbling. Varför skulle inte vi då klara en fördubbling på 10 år?

Ett utbildningssystem med växtkraft nämns också som viktig faktor för handlingsfrihet och återtagningsförmåga. Björeman menar också att grundutbildning av alla vapenföra män är en absolut nöd-

vändighet, liksom direktutbildning till territorialförsvaret.

Först utbildningsorganisationen. Menar han verkligen vad han skriver? Som gammalt truppbefäl, brigadchef och milobefälhavare borde Björeman veta lika bra som jag att de storgarnisoner som blir kvar sannolikt kan utbilda dubbelt så många soldater. Genom t ex halva utbildningstiden på kasern och andra halvan fältmässigt i förband löser man såväl förläggning som förplägnadsdelen. Och utbildningsanordningarna? Ja, med det nuvarande ojämna utnyttjandet över året är det relativt lätt ordnat med hjälp av ändrad utbildningsrytm.

Reell och realistisk planering för den återtagningsförmåga som är stipulerad i FB 92 måste emellertid tas upp snarast. ÖB hävdar i höstens programplan för 1993-98 att det kommer att ta 5-10 år att återställa invasionsförsvaret till motsvarande förmåga det hade på 1960-talet. Det verkar vara en rimlig bedömning.

Och så slutligen värnplikten. Varför skall inte alla utbildas? Därför att det inte finns nog utrustning för att jag som politiker skall vara beredd att skicka ut de värnpliktiga i ett modernt krig. Och därför att pengar till inköp av den extra utrustningen till de extra förbanden inte går att motivera i nuvarande säkerhetspolitiska läge. Jag anser inte - som Björeman hävdar - att den allmänna värnplikten haft ett fördärligt inflytande på försvarets utveckling, tvärtom. Men, den anpassning som nu görs borde kommit tidigare.

Att "ta in" alla för grundutbildning för att sedan flytta ut dem i en personalresev stämmer dåligt överens med ett modernt krigs krav. Det vore dessutom slöseri, så-

väl med pengar som med humankapital. Befattningarna i försvaret är inte så enkla och standardiserade som när Björemans ryckte in som volontär på I 4. I dag krävs mer skraddarsydd utbildning än så. Det nya värnpliktsystemet ger stor möjlighet till flexibilitet i antalet uttagna. Björemans nämner att 6 000 man inledningsvis undantas. Det är ett runt och bra tal – om vi behöver dem kan vi alltså förstärka krigsorganisationen med en brigad per år, även om det i dag verkar osannolikt att det skulle behövas.

Invasionsförsvaret som helhet står och faller inte med de fem brigader som nu försvinner. De fyra lastbilsburna infanteribrigaderna tål – som Björemans vet – ändå inte en internationell jämförelse. För att överhuvud taget kunna göra anspråk på att kalla våra markstridskrafter moderna fältförband med anfallskraft krävs massiv materiell förnyelse. Det nämner Björemans inte med ett ord varken i sin artikel i SvT eller i sina krönikor. Inte heller verkar han minnas att arméns storlek inte förändras mer än från 565 000 man till 405 000 och att hemvärnet samtidigt förstärks med 25 000 man. Denna förändring hade troligen varit nödvändig även om moderaterna haft egen majoritet i riksdagen. De då större ekonomiska resurserna hade sannolikt satsats på ytterligare materiell förnyelse.

I stället för att se det väsentliga i FB 92 – ett allsidigt försvar som klarar ett brett spektrum av uppgifter i en osäker omvärld – snickrar han på en egen försvarsstruktur hemma i länstolen. Med 10 snabbt insatsberedda brigader och flygdivisioner kombinerat med en lika stor reserv skall allt bli bättre. B-laget – reserven – skall liksom territorialförsvaret

direktutbildas vid fredsförband utanför storgarnisonerna. Man skulle kunna vara elak och undra om det inte är ett ovanligt krångligt sätt att motivera fortsatt förbandsproduktion i Kristianstad?

Samtidigt finns skäl att undra över vad 10 aktiva och operativa brigader skulle kosta att hålla och bemanna. Läget i vårt närområde motiverar enligt min uppfattning inte heller nu en sådan ordning.

Björemans förslag saknar emellertid inte poänger, om man bortser från kostnadsaspekten. Att differentiera beredskapen skulle kunna vara ett lockande alternativ i ett kärvare läge än dagens. Jag håller det emellertid för troligt att 16 brigader i handen är bättre än "10 i handen och 10 i skogen". Björemans förslag vad gäller brigadantalet riskerar alltså att göra osäkerheten om vad vi har större, inte mindre.

Resonemanget att styrkor för internationella insatser saknas i FB 92, men finns i hans hembygge stämmer inte heller. Värnpliktiga soldater kommer så länge Sverige inte ingår i en allians med ömsesidiga säkerhetsåtaganden enbart att försvara svenskt territorium. Att hävda något annat vore huvudlöst.

Att inte anpassa politiken till verkligheten utan i stället låta en gammal världsbild styra valet av medel vore ansvarslöst. Därför innehåller moderat försvarspolitik av 1992 års modell andra komponenter än den hade 1988. För den som följt Carl Björemans debattinlägg under åren är däremot hans nuvarande förslag förvånansvärt lika de som han förespråkade före murens fall, Warszawapaktens upplösning och de baltiska staternas självständighet. Ibland kan det vara svårt att göra sig fri från sina favoritidéer. Men det är ofta nödvändigt.